

Іван Григорович БОГАТИРЬОВ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри кримінального права та кримінології
Університету державної фіскальної служби України (м. Ірпінь)

ЗЛОЧИННІСТЬ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА

Внаслідок анексії Криму, та збройного конфлікту на Сході країни в Донецькій та Луганській областях сучасний етап розвитку України як незалежної демократичної, правової держави проходить в дещо іншому форматі. Свідомість українців під впливом подій на майдані 2014 року докорінно змінилася. Ніхто не чекав, що після Революції Гідності для українського народу настануть складні випробування, що змушують кожного переосмислити минуле і сучасне, наші досягнення і цінності.

Ми повинні усвідомлювати, що Українська держава відстоюючи свою незалежність і самобутність повинна не тільки самостійно вирішити питання про відновлення миру на Сході України, про захист прав і свобод людей на підконтрольній терористичним угрупованням – так званим ЛНР і ДНР в тому числі і вимушених переселенців з тимчасово окупованої території, а також населених пунктів, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, території населених пунктів, що розташовані на лінії зіткнення (далі – тимчасово окуповані території), про компенсацію та відбудову зруйнованої інфраструктури на зазначених територіях, а і звертатись за допомогою міжнародних організацій та міжнародної спільноти.

Отже, сьогодні надзвичайно важливими завданнями держави є вироблення нових дієвих підходів, виправлення допущених помилок, вдосконалення чинного законодавства України з метою розширення правових можливостей подолання збройного конфлікту (котрий із проведення антитерористичної операції переріс у гібридну війну), захисту прав людей, які постраждали від цього конфлікту, та повернення зайнятих агресором територій.

Вивчення проблем злочинності в умовах гібридної війни багато в чому залежить від раціонально використання правоохоронних органами своїх владних повноважень щодо нормалізації кримінологічної обстановки на тимчасово окупованих територіях Луганської та Донецької областей.

Водночас слід зауважити, що раціональне використання спеціальними суб'єктами (Збройними Силами України, правоохоронними органами) заходів запобігання злочинності в умовах гібридної війни в більшості залежить від якісно розробленої та прийнятої державної програми проведення таких заходів, на які суттєво впливає кримінологічна інформація про реальний стан такої злочинності.

Визнаючи, що злочинність в умовах гібридної війни є складовою злочинності в Україні слід не забувати, що вона має свої концептуальні особливості та потребують суттєвого удосконалення, а тому її слід розуміти, як складне соціально-правове явище, що перешкоджає ефективному функціонуванню всіх інститутів суспільства і держави на обмеженій території, у зв'язку з наявним збройним конфліктом на Сході України.

З урахуванням того, що проблема злочинності в умовах гібридної війни не була предметом детального кримінологічного дослідження, а тому ми її розглядаємо в кримінологічному виміру, який ґрунтується на плюралізмі наукових поглядів на проблему злочинності взагалі.

З цього приводу є слушною позиція Н. В. Сметаніної про те, що проблемою визначення меж пізнання злочинності є питання про місце і функції злочинності у сучасному суспільстві, розуміння злочинності як кримінальної практики людей, кримінальної обумовленості злочинів, феномену латентної злочинності, можливості боротьби із явищем злочинності. Саме межі пізнання злочинності на думку поіменної вченої дають можливість виокремити злочинність як явище й обмежити її кількісно-якісний показник [1, с. 156].

Поділяючи думки Н. В. Сметаніної щодо меж пізнання злочинності в рамках кримінально-правової моделі ми поставили за мету нашого дослідження окреслити питання злочинності саме в умовах гібридної війни на Сході України.

На жаль, злочинність в умовах гібридної війни з'явилась не сама по собі, її створило соціальне середовище (ситуативні злочинці, раніше судими, безробітні, психічно хворі, обіжені на владу, зрадники національних інтересів, іноземні найманці), а тому вона вийшла з під контролю держави, суспільних відносин, перерісши, як вже зазначалося вище, із проведення антитерористичної операції переріс у гібридну війну.

На жаль, Закон України «Про боротьбу з тероризмом» [2] поряд із застосуванням поняття «довготривала антитерористична операція» (ч. 3 ст. 14), не закріплює граничних строків її проведення. Проте наявний на Сході України стан справ, міжнародні моніторингові місії та позиція лідерів провідних країн світу дає підстави стверджувати, що збройна боротьба на тимчасово окупованих територіях набула характеру не боротьби з тероризмом, а протистояння зовнішньому агресору, набувши особливого характеру – стану гібридної війни [3].

Згідно з сучасними науковими дослідженнями, гібридна війна – війна, основним інструментом якої є створення державо-агресором в державі, обраній для агресії, внутрішніх протиріч та конфліктів з подальшим їх використанням для досягнення політичних цілей агресії, які звичайно досягаються звичайною війною. Експерти називають гібридну війну типом конфлікту, який все частіше буде застосовуватися у XXI столітті [4].

Проведений нами аналіз злочинності в умовах гібридної війни дозволяє нам визначити її, як фактор внутрішньодержавного характеру та збройного конфлікту в особливих умови бойового протистояння військових частин і силових підрозділів. Саме з початком бойових дій на Сході країни, посилилася психологічна агресія антиукраїнських сил, побудована на обмані та маніпуляції громадської думки.

Серед проблемних питань злочинності в умовах гібридної війни ми виділяємо: інформаційну війну держави агресора; військовий міждержавний конфлікт, бойові дій на Сході країни; великий рівень злочинності; участь в антитерористичній операції молоді; суїциду серед військовослужбовців антитерористичної операції; захист майнових прав громадян України переміщених з тимчасово окупованих територій.

На жаль, рівень насильства щодо цивільних осіб на тимчасово окупованих територіях залишається високим, окрім обстрілів, основними небезпеками для жителів регіону стали викрадення та пограбування, які вчиняють як незаконні збройні формування «ЛНР» та «ДНР», так і представники місцевого криміналітету.

Більше того, злочинність в умовах гібридної війни сприяє криміналізації економіки, легалізації тіньового капіталу, режиму всіякого зловживання і шахрайства, міграції населення, не контрольованості зброї, і якщо держава не протистоїть цьому соціальному злу, вона як чума розповсюдиться на територію всієї країни. Що ми і бачимо сьогодні [5, с. 182].

Таким чином, є всі підстави стверджувати про присутність на території України інформаційної експансії Російської Федерації у виді інформаційних технологій які: обмежують свободу слова та доступ громадян до інформації; поширюють засобами інформації культ насильства та жорстокості; комп'ютерну злочинність та комп'ютерний тероризм; маніпулюють суспільною свідомістю, зокрема, шляхом поширення недостовірної або неповної інформації.

Насамкінець, злочинність в умовах гібридної війни характеризується не тільки терористичною спрямованістю і має безліч форм проявів, починаючи від використання інформаційної зброї, вибухів, підпалів, захоплення заручників, цілих територій, а також своєрідним військовим конфліктом, який завжди ніс у собі проблеми, які були ситуативними і їх можна вирішити дипломатичним шляхом, а є затяжні їх вирішення потребує час.

Список бібліографічних посилань

1. Сметаніна Н. В. Наукові підходи до теорії злочинності у сучасній українській кримінології : монографія / за заг. ред. В. В. Голіни. Харків : Право, 2016. 192 с.
2. Про боротьбу з тероризмом : закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 25. Ст. 180.
3. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л. Герасіна, В. Погрібна та ін. ; за ред. проф. М. П. Требіна. Харків : Право, 2015. 816 с.
4. Світова гібридна війна: Український фронт / голов. ред. В. П. Горбулін. Київ : НІСД, 2017. 496 с.
5. Богатирьов І. Г., Дідківська Г. В. Злочинність в районі антитерористичної операції: поняття та сутність. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. Спецвип. : присвяч. Міжнар. наук. конф. «Актуальні проблеми вітчизняного права» в рамках VII-х наук. читань, присвяч. пам'яті В. М. Корецького (21–22 квіт. 2017 р.) : у 2 ч. Дніпро : ДНУ ім. Олеса Гончара, 2017. Ч. 1. С. 181–184.

Одержано 27.03.2018